

MŰVÉSZET ÉS FUNKCIÓ

Beszélgetés Szabó Edit keramikussal

A Folyamőr utcai hajdani harisnyagyár épületében már nem a gépek zakatolnak: az újfajta hasznosítás keretében műtermek és fotóstúdiók, de még tánciskola és ruhaboltok is helyet kaptak. Itt van műterme Szabó Edit keramikusnak is, aki bútorkollekciót, exkluzív használati tárgysorozatokat készít.

FOTÓ: ASSAY PÉTER

Hogyan lett keramikus?

Véletlenül. Apám grafikusként végzett, de hát inkább festett. Kiskorom óta tudtam, hogy én is valamilyen művész leszek. Nagyon szerettem a műtermét, a festék, a nyomatdúccok illatát, a papírokat. A Kisképzőbe – hát ez elég régen volt – 1992-től 96-ig jártam. A nyílt napon azt láttam, hogy a festő szakon punkok itták a pálinkát, az asztalon egyetlenegy kész munka sem hevert. Gondoltam, ez nem lesz jó. A grafika és a kerámia szak is nagyon tetszett, mindkettő nagyon erős volt. A kerámiában az anyagok fogtak meg, illetve az, hogy strukturált a munka, ezt írtam be második helyre, és oda vettek fel.

Bevált?

Az első nyári alkotótáborban alakult ki bennem valódi kötődés a kerámiával. Kemencét építettünk, amiből méteres láng jött ki, éjszaka raktuk a tüzet, és a végén láttuk, hogy lesz ebből valami kész alkotás – ez az anyagátalakítás beszippantott.

Hogy került Óbudára, és miért lakik egy régi gyártelepen?

Amikor nagyobb teret kerestem a műhelyemhez, az egyik barátom bérelt itt egy fotóstúdiót, így találtam rá. Azóta itt dolgozom és itt is lakom. Nagyon kellemes, hogy éjjelkor is átmehetek megnézni, mennyi a hőfok a kemencében, viszont, ha külön laknék, nem olvadna össze a munka és a magánélet.

Milyen kemencével dolgozik?

A saját műhelyemben elektromos kemencével, de szoktam néha fatüzesben is égetni. Ilyenkor elmegyek Kecskemétre, a nemzetközi kerámiastúdióba, ott lehet kemencét bérelni.

Mi a különbség a kettő között?

Teljesen más technológia, más hőfok, másképp néz ki a tárgy. Van egy TAME nevű bútorkollekcióm, ehhez csatlakozik egy limitált kiadású, egyedi darabokból álló, exkluzívabb tárgysorozat is, amit fatüzes kemencé-

ben égetek ki. Négy állat jelenik meg a tematikában: a róka, medve, farkas, szarvas. Az volt a célom, hogy olyan használati tárgyakat készítssek, amelyek egyszersmind műtárgyak a tömegtermelt áruval szemben, amik szépen öregsznek, időálló anyagból készülnek, UV-álló, fagyálló, vízálló, „mindenálló”, tehát megőrzik az esztétikai minőségüket. Nem a trendkövetés a lényeg, hanem olyan önálló funkcionális alkotások létrehozása, amelyek bármilyen időben, időszakban meg tudják őrizni a helyüket a világban. Úgy hívom ezt a stílust, hogy örökölhető design, mivel ezek olyan tárgyak amelyeket akár az ükunokáinknak is örökbe hagyhatunk.

Ilyen szinten a tárgykészítés egyszerre művészet és tudomány?

Persze, de huszonegynéhány év alatt be tudtam gyűjteni annyi szakmai tapasztalatot, hogy biztonsággal eligazodjam a technikai részletekben. Ráadásul a BME anyagkísérleti tanszékén is teszteltem az anyagot, hogy pontosan kiderüljön, mit bír, milyen a nyomó-, hajlítószilárdsága, fagyállósága. Fontos volt, hogy a technológiai rész is a helyén legyen, praktikusan is működjön. Persze mindent szét lehet rombolni, kalapáccsal ezt is össze lehet törni, de nagyot kell hozzá ütni. Ezeket a tárgyakat döngölt technikával készítem, tehát beledöngölöm az agyagot egy gipszformába, ami által az anyag sűrűsödik, összehúzóódik, és annyira erőssé válik a nyomószilárdsága, mint a nagyon kemény híd betonoknak. Végeztünk egy aranyos tesztet is: beraktunk két ilyen bútort a Budakeszi Vadasparkban a medvékhez. A macik nagyon élvezték az új játékszereket, pofozták, gurították őket a köves domboldalon, és semmi bajuk nem lett a bútoroknak.

Mivel foglalkozik még?

Egyrészt épp készítek egy új ajándéktárgy sorozatot. Ezek igazából szobrok, az egyéb munkáim dísz tárgy verziói. Picit piackutatásnak is szánom, mindig érdekes, ha bizonyos tárgyak ugyanolyan érzelmeket váltanak ki különböző emberekből, műveltségtől, kortól, nemtől függetlenül. Nagyon jó ezt tapasztalni, ez az egyik fő belső motivációm. Sokszor kapok visszajelzést, jól működik a módszer.

Alapvetően pedig építészeti kerámiával foglalkozom leginkább, nagy méretű tárgyakkal, amelyek valamilyen funkcióval szervesen részt vesznek az építészeti térben. Gyakran dolgozom együtt építészekkel, tájépítészekkel. Ők is nagyon szeretnek olyasvalakivel együttműködni, aki formákban képes gondolkodni, és egy picit színesíti az ő tervüket. Voltak ilyen típusú megrendeléseim, például ivókút, medencébe betervezett vízzel kombinált szobrok és hasonlók. Sokat foglalkoztam burkolatokkal, a doktori témám is egy akusztikai burkolat volt. Mindig valami olyan terület izgatott, ami nem bejárt útvonal. Több mint tíz évvel ezelőtt, amikor a doktori képzést csináltam, ez még furcsaságnak számított – kerámiából akusztikai burkolat? Kiderült, hogy nagyon jól működnek a termékek. Engem az építészet érdekel, csak nem építész vagyok, hanem az építészethez kapcsolódó valamilyen térbe illeszthető tárgyat készítek.

Mi is az akusztikus burkolat, és honnan tudta, hogy ez valóban működni fog?

Van arra egy matematikai számítás, hogy hogyan kell ívgörbéket tervezni, illetve milyen formaváltásokat kell csinálni. Ki lehet számítani, hogy bizonyos frekvencián hogyan diffuzál az a felület. Konkrétan a 11-es prím-számmal dolgoztam, ez teljesen műszaki dolog volt, de épp ez tetszett benne. Az akusztikus burkolatnál nincs önkényes formafelület, itt minden valamilyen frekvenciatarományra van beállítva. Ez a termék be is épült anno egy házimoziába.

Ez anyagilag is sikeres projekt lett?

Egyáltalán nem, többek közt azért sem, mert nem tudtam szerződést kötni nagy akusztikai cégekkel, mert ők kizárólagosságot akartak, viszont semmit sem ígértek cserébe. Mivel ilyen szerződést nem voltam hajlandó aláírni, nem tudtam együttműködéseket kicsiolni.

Mit takar az építészeti keramikus fogalom?

Ha beírod a google-ba, hogy építészeti kerámia, akkor kijönnek a csempék, tehát az építészeti kerámia általánosságban leginkább burkolatot, gyári termékeket jelent. Az én fogalmam szerint viszont olyan szerves térszerkezeti elemeket, amelyek kerámiából készülnek. Ami lehet burkolat, vagy bármi olyan tárgy, ami kontextusba van helyezve, és ebből kifolyólag van egy léptéke, ami kapcsolódik az építészeti térhez. Ez a titulus, megfogalmazás nem könnyíti meg az életem. Az egyértelmű lenne, ha azt mondanám, hogy keramikus vagyok vagy keramikus iparművész, mert akkor beugrik a tényér, bögre, satöbbi. Én viszont sok éve nem csinállok ilyesmit, nem ez a területem. Szóval nincs olyan egyszavas titulus, amit használni tudnék, és egyértelműen jelölné, hogy mivel foglalkozom.

Mennyire gördülékeny az építészekkel való együttműködés?

Változó. Az építész alapvetően szereti kontrollálni a tereket, mert érthető módon úgy érzi, hogy övé a felelősség.

Az sem biztos, hogy van jó tapasztalata a társművészekkel. Sokszor akkor hívnak fel, amikor már mindenki van találva, és igazából már csak kivitelezni kéne. Ezt általában nem szoktam elvállalni, mert tervező vagyok, nem kivitelező. Viszont sok kortársammal, fiatal építészekkel mozogtam együtt. Elkezdtünk együtt gondolkodni, közösen pályázni, és rájöttünk, hogy ez milyen jól megy. Nagyon jó, amikor két más irányból hozott tudást összerakunk közösen. Ezek ideális együttműködések, amiknek szerintem az a kulcsa, hogy már a terv legelején benne voltam. A tervezés legelegelején együtt kell működni, együtt kell gondolkodni, és akkor keletkeznek nagyon jól integrált tárgyak a térben.

Milyen az üzleti szemlélete?

Az üzleti modell számomra inkább belső dolog, nem annyira anyagi. Például nem dolgozom olyan megrendelőnek, akinél érzem, hogy nincs meg a tisztelet a munkám iránt, vagy aki úgy érzi, hogy nagyon tudja,

hogy kell ezt megtervezni, és én csak a végrehajtó keze vagyok. Az a tapasztalatom, hogy ezek nem működnek hosszú távon, ezekből nem lesz jó üzleti partnerség. Már nem megyek bele mindenbe, annak ellenére, hogy néha igencsak jól jönne anyagilag. Nem csinállok olyan tárgyat, amelyet úgy nevezek, hogy „követő design”, holott tudom, hogy nagyon menne, vagy nagyon el lehetne adni. Nagyon fontos, hogy önazonos legyen, amit csinállok, persze az is érdekel, hogy mire van szükség, vajon megveszik-e. Elég nehéz megtalálni a metszéspontot, de az biztos, hogy ez a pálya túl nehéz ahhoz, hogy ilyen szintű kompromisszumba belemenjek. Ha lehet ilyet mondani, akkor számomra büszkeség, hogy azt csinállok, amit szeretek, és megpróbálok ebből megélni. Nem könnyű, de nekem így éri meg. Nekem fontos, hogy ne érezzem az életemből kiesett szakasznak a munkaidőt.

Hol vannak az elkészült tárgyai?

Elsősorban magánszemélyek vásárolják őket. Két kiállításom volt Sanghajban, ott nagyon érdeklődnek. Ők ebből a szempontból sokkal lazábbak és nyitottabbak, kísérletezőbbek. Ezt a bútortatot egyébként két éve kezdtem, sok évbe telik, míg be lehet futtatni egy ilyen dolgot, és én még az elején vagyok. Most azon dolgozom, hogy bekerüljön néhány galériába, voltam különböző vásárokon, majd meglátjuk.

Külföldön könnyebb?

Külföldön jobban értik és könnyebben tudják adaptálni, csak nagyon sokba kerül elvinni, kiállítani, kifizetni egy standot. Nyugat-Európában ez már egy külön ágazat, van erre egy kialakult piac, erre épülnek fel galériák. Nincs ennyire különválasztva a művészet és a funkció. A keletiek nagyon-nagyon érdeklődnek, és nagyon tudnak azonosulni, annak ellenére, hogy nem is szakmabeliek. A tradíciójukból kifolyólag jobban értik, hogy egy nagyméretű kerámiatárgyat nehéz megcsinálni, hogy ennek van értéke, míg egy európai mondjuk megkérdezi, hogy ez műanyagból van-e.

Ez nekem is furcsa, hiszen a kerámia törik, nem?

Nem törik jobban, mint akár egy IKEA-s szék. A hétköznapi anyagtapasztalatunk a törekeny edényekhez társul, de ez nem feltétlen vonatkozik a más típusú kerámiákra. Keleten vannak tradicionális kerámia bútortatok, nálunk viszont nincs meg ennek a háttere, nincs mögötte ez a történetiség.

Mi a munkamódszere, hogy osztja be az időt?

A technológia oszt be engem, a naptár teljesen független az én ritmusomtól, életemtől. Általában évben gondolkodom: tehát egy évben hány új dolgot hozok létre, igyekszem legalább két új terméket kifejleszteni. Az éves időbeosztás mellett van a havi, amit meghatároz az ételési struktúra, illetve a szövegek, a gondolatok, amelyeket írok; találkozókra járok, próbálok tanulni, tanulmányozni vagy bizonyos témákban kutatást végezni. Amikor épp megy a kemence, vagy hűl két napig, akkor ezeket csinálom. Elég gyakran nem tudom, hogy milyen nap is van, szerda vagy péntek. Van egy angol kifejezés: kiln opening cry – kemence nyitási sírás. Kinyitod a kemencét, és elbőgöd magad, mert nem az történt, amire számítottál. Nincs 100%. Nem olyan, mint a festészet, hogy húzok egy vonalat, ez egy piros szín, és az tuti, hogy olyan lesz, mert azt odahúztam és az olyan. A kerámiánál mindig van valami, amit meg kell tanulni, vagy valami másképp működik, adott formánál a szerkezet torzul a tűzben, de ezt is szeretem benne. Ez nem olyan, hogy jó, majd egy hétben összesűrítem, mert a tárgynak idő kell. Egy bútor egy hónapig készül. Azt nem tudom lerövidíteni, mert akkor tönkremegy, megreped. Ezt nagyon élvezem, mert egy picit engem is strukturál. Illetve az is egy életstratégiám, hogy minden évben valami újat tanuljak. Most például kitaláltam, hogy nekiállok kínaiul tanulni. Nem tudom, milyen lesz, biztosan nagyon nehéz, de a vizuális képzettség miatt nekem könnyebben megy a jeleket értelmezni, kitalálni, vagy emlékezni arra, hogy kell leírni. Az írás része jobban is érdekel, mint a beszéd, habár praktikusán azt kellene inkább tanulni, de az a célom, hogy legalább egy újságot megértsek. Ahhoz, hogy tudjak olvasni, legalább 2000 jelet kell megtanulni.

DOHI GABRIELLA

ÁTJÁRÓ MÁSVÁROSBA

Beszélgetés Mészely Ilka illusztrátorral

Mészely Ilka gyerekkorát Sepsiszentgyörgyön töltötte, textil szakon végezte az egyetemet, eredetileg csak kedvtelésből rajzolt. Ma már keresett illusztrátor, aki az Átjáró Mászárosba című animációs filmen is dolgozik, szabadidejében a várost pásztázza – inspirációt gyűjtve grafikáihoz.

